

probos

● *Voorschrijven FSC-hout gaat goed, controle moet beter*

Steeds meer opdrachtgevers zoals gemeenten, waterschappen en woningbouwcorporaties willen voorkomen dat ze met hun consumptie van hout en houten producten bijdragen aan bosvernietiging. Certificering van goed bosbeheer en de houtketen is een middel om aan te tonen dat hout afkomstig is uit een goed beheerd bos. Om de goede intenties handen en voeten te geven, sluiten opdrachtgevers o.a. convenanten af met FSC Nederland en kiezen hiermee voor het toepassen van hout en houten producten met het FSC-keurmerk. Echter, de indruk bestaat dat er een groot verschil bestaat tussen het voorschrijven en het daadwerkelijk toepassen van FSC-hout. Stichting Probos heeft, in opdracht van FSC Nederland, 18 bouwprojecten van 14 partners van FSC Nederland tegen het licht gehouden. Doel was om beter inzicht te krijgen in de werkwijze bij deze opdrachtgevers en hoe het proces van borging van duurzaam geproduceerd hout in projecten verbeterd kan worden.

Voorschrijven FSC-hout gaat goed, controle moet beter

De projectevaluaties

In de duurzaam hout sector bestaat al langer het vermoeden dat er een groot verschil zit tussen voorschrijven van duurzaam geproduceerd hout en het uiteindelijk ook geleverd c.q. toegepast krijgen. Onderzoeken van Milieudefensie¹ en WNF² medio 2011 blijken dit vermoeden te bevestigen. Goed dus dat FSC Nederland de handschoen oppakt en de toepassing van FSC-hout in bouwprojecten bij een aantal van haar partners laat evalueren. Primair doel van deze evaluatie was te toetsen of er in de betreffende projecten FSC-hout (op de juiste manier) is voorgeschreven en of er uiteindelijk ook daadwerkelijk FSC-hout is toegepast. De evaluaties zijn uitgevoerd in de vorm van gesprekken en een standaard vragenformulier waarbij het gehele proces van aanbesteding, uitvoering tot oplevering in kaart is gebracht. Op deze wijze is inzichtelijk gemaakt op welke manier partners van FSC Nederland in de bouw het toepassen van FSC-hout borgen. Daarnaast zijn aanbevelingen geformuleerd die moeten bijdragen aan het daadwerkelijk toepassen van duurzaam geproduceerd hout op de bouw. Probos heeft 18 bouwprojecten onder de loep genomen bij 14 partners van FSC Nederland die zich vrijwillig hebben gemeld. Het betrof 11 woningcorporaties en 3 gemeenten. De evaluaties voorzien duidelijk in een behoefte. De partners reageerden unaniem enthousiast en zeiden in korte tijd veel geleerd te hebben.

Aantoonbaar duurzaam geproduceerd hout begint bij de bron. (foto Mark van Benthem, Probos)

Transitiefase

In algemene zin kan gezegd worden dat FSC-hout goed zijn plek heeft gevonden in het programma van eisen (PvE) en (standaard)bestek dat bij de aanbesteding van bouwprojecten en renovaties gebruikt wordt. Minstens zo belangrijk is de conclusie dat het toepassen van FSC-hout in een transitiefase zit. Tot nu toe is er met name gewerkt aan de bekendheid van FSC-hout en het opnemen van eisen met betrekking tot FSC-hout in contracten. Deze boodschap zit bij de partners van FSC Nederland goed tussen de oren en staat in de regel goed verwoord. Bij 15 van de 18 geëvalueerde projecten waren eisen opgenomen ten aanzien van het leveren/toepassen van FSC-hout. De wijze waarop FSC-hout is opgenomen in de bestekken varieert echter wel. De volgende stap in het proces, namelijk controleren of er, conform bestek of PvE, ook daadwerkelijk FSC-hout geleverd is, is een stuk minder bekend. Bij geen van de geëvalueerde

FSC-partners behoort deze controle tot de standaard werkwijze.

Gebrek aan kennis

Het niet controleren of er, conform bestek, ook daadwerkelijk FSC-hout is geleverd heeft veelal te maken met een gebrek aan kennis. Men weet simpelweg niet dat de eindfactuur het middel is om te controleren of er FSC-hout geleverd is. Ook de mogelijkheid om (tussentijds) te controleren of er FSC-hout wordt toegepast door middel van de pak- en leverbonnen is onbekend. Tijdens de evaluaties bleek bovendien dat het merendeel van de aannemers en leveranciers FSC-producten niet op correcte wijze aanduiden op facturen, ondanks dat ze FSC Chain of Custody (CoC) gecertificeerd zijn. Daarnaast hebben veel van de geëvalueerde partners het idee dat, indien FSC is voorgeschreven in het bestek of het PvE, er automatisch ook FSC-hout geleverd wordt. Uit de evaluatie, maar ook de eerder

¹ Baalen van A., C. Ankersmit en N. Stofberg, Van oerwoud naar Overheid, Een onderzoek naar duurzaam houtgebruik in bouwprojecten van de overheid, april, 2011, Amsterdam, Milieudefensie

² Beckers D., De bomen en het bos: onderzoek naar het gebruik van FSC-producten onder Nederlandse gemeenten, provincies en waterschappen in 2011, 2011, Amsterdam, Wereld Natuur Fonds

genoemde onderzoeken, blijkt dat dit zeker niet altijd het geval is en controle dus van groot belang is.

Timmer de keten dicht

Het sluiten van de keten door te werken met FSC CoC-certificeerde aannemers is een stuk minder vanzelfsprekend dan het voorschrijven van FSC-hout. Uit de evaluatie blijkt dat slechts weinig opdrachtgevers weten wat CoC-certificering voor een bedrijf betekent. De geëvalueerde organisaties zijn in de regel niet goed op de hoogte van hun rol in de keten. Ook de meerwaarde van het werken met een gecertificeerde aannemer is betrekkelijk onbekend. Van de 18 geëvalueerde projecten werd in zeven gevallen geëist dat de aannemer in het bezit moest zijn van een FSC CoC-certificaat. Het merendeel van de geëvalueerde partners van FSC Nederland betreft woningbouwcorporaties. Veel van deze organisaties werken met een vaste lijst van aannemers, ook wel 'short-list' genoemd. Bedrijven die op deze lijst staan worden uitgenodigd om op werken in te schrijven. De organisaties op de short-list worden periodiek doorgelicht op certificaten en kredietwaardigheid. Een aantal van de geëvalueerde FSC partners heeft CoC-certificering als selectiecriteria gekoppeld aan de vereisten om voor de short-list geselecteerd te worden. Op deze manier wordt het CoC-certificaat periodiek gecontroleerd en maakt het onderdeel uit van een bestaand controlesysteem. Echter, in tegenstelling tot wat veel van de geëvalueerde organisaties denken, betekent het werken met CoC-gecertificeerde aannemers niet per definitie dat al het geleverde hout FSC-gecertificeerd is. Communicatie tussen opdrachtgever en opdrachtnemer betreffende de aan te leveren FSC-documentatie blijkt een

cruciaal punt, ook wanneer gewerkt wordt met FSC CoC-gecertificeerde bedrijven. Controle is van groot belang, eventueel steekproefsgewijs.

Borging binnen de organisatie

Door de projectevaluaties is goed inzicht verkregen hoe FSC-hout is geborgd in het traject van aanbesteding, uitvoering, oplevering en wat er in dit traject verbeterd kan worden. Een belangrijke eerste stap is het vergroten van kennis bij opdrachtgevers over hoe CoC-certificering werkt, welke rol de opdrachtgever in de keten vervult, hoe duurzaam geproduceerd hout gespecificeerd moet worden en hoe gecontroleerd kan worden. Om te zorgen dat de kennis daadwerkelijk wordt toegepast, is het essentieel de kennis praktijkgericht te maken zonder (te) veel achtergrondinformatie. Hierbij zijn bijvoorbeeld checklists voor specifieke schakels, zoals de opzichter en projectleider, van belang. Bovendien is het aan te bevelen één centraal aanspreekpunt binnen de organisatie te hebben voor het onderwerp duurzaam geproduceerd hout. Op deze wijze worden niet alle medewerkers met informatie overspoeld. Het is essentieel te zorgen dat het voorschrijven en vooral het controleren van duurzaam geproduceerd hout onderdeel wordt van een standaard werkwijze binnen de organisatie. Integratie in bestaande systemen, handelingen of procedures zorgt voor een meer duurzame inbedding en vergt minder extra energie en aandacht. Een mooi voorbeeld hiervan is ervoor te zorgen dat FSC een standaard onderdeel wordt binnen de garantiemap. Bij bijna alle nieuwbouwprojecten krijgt de opdrachtgever uiteindelijk bij oplevering een garantiemap. In deze map zitten alle certificaten (KOMO, asbest, etc) die betrekking hebben op het project. Opdrachtge-

vers zouden kunnen eisen dat het overzicht van al het toegepaste FSC-hout standaard wordt toegevoegd aan deze map. Op deze manier gaat FSC onderdeel uitmaken van een bestaande procedure, wat de kans op succes vergroot. Ook zouden opdrachtgevers in hun algemene voorwaarden kunnen opnemen dat men een eindfactuur met FSC-specificatie verlangt en voorbeelden ter illustratie aanbieden.

Hoe nu verder?

Tijdens de projectevaluatie is gebleken dat tijdens het evaluatiegesprek de meeste leermomenten plaatsvonden. Het interactieve aspect van deze gesprekken zorgde ervoor dat het voor zowel Probos als de FSC-partner duidelijk werd op welke gebieden nog verbeteringen binnen de borging aangebracht zouden kunnen worden. Er is gezocht naar een andere methode om een flinke groep opdrachtgevers te leren FSC-hout in bouwprojecten te borgen. FSC Nederland kiest voor het organiseren van trainingen om het knelpunt 'borging' aan te pakken. Beoogd resultaat van de training is driedelig: opdrachtgevers zijn goed op de hoogte van de stappen die nodig zijn om borging te verbeteren, ze zijn gemotiveerd om die stappen te zetten, en zijn ook in staat om deze verbeteringen binnen de eigen organisatie door te voeren.

Niet alleen 'wat', maar ook 'waarom'

De training zal nader ingaan op de concrete stappen waaruit het borgingsproces is opgebouwd. Via voorbeelden uit theorie en praktijk krijgen deelnemers te zien hoe met aanpassingen in het interne werkproces de borging kan verbeteren. Omdat de communicatie tussen opdrachtgever en aannemer een

*Het dichttimmeren van de keten maakt controle eenvoudiger.
(foto Mark van Benthem, Probos)*

*Kennis over de gehele handelsketen is van belang.
(foto Mark van Benthem, Probos)*

belangrijke rol speelt binnen een goed borgingsproces, is er ook aandacht voor de samenwerking met de aannemer. Tijdens de training zal ook één van de FSC-partners uit de bouwsector aanwezig zijn om het borgingsproces vanuit de aannemer te belichten.

Belangrijk element in de training is dat niet alleen wordt verteld 'wat' je als opdrachtgever kunt doen, maar ook het 'waarom'. Bijvoorbeeld: waarom is het belangrijk om FSC op een bepaalde wijze in een bestek op te nemen? Of waarom is het belangrijk om te kiezen voor een gecertificeerde aannemer? De praktijk wijst uit dat meer kennis leidt tot meer acceptatie en motivatie om bepaalde stappen te nemen.

Bij voorkeur nemen vanuit de opdrachtgever zowel de betrokkenen bij de aanbesteding (bestekschrijvers) als de uitvoering (opzichters) deel aan de training. Op deze manier leren beiden niet alleen wat van hen wordt verwacht voor een goede borging, maar wordt ook samenwerking gestimuleerd doordat ze op de hoogte zijn van elkaars activiteiten.

Hulpmiddelen om borging binnen de organisatie te brengen

Deelnemers aan de training moeten in staat zijn de borgingsstappen door te voeren in de eigen organisatie. Tijdens de training worden daarom concrete hulpmiddelen getoond die gebruikt kunnen worden. Hierbij valt te denken aan de digitale kaart waarop de FSC-gecertificeerde aannemers in Nederland terug te vinden zijn en een voorbeeld van een verzamelfactuur welke gebruikt wordt bij de oplevering van een project. Tenslotte zullen deelnemers na afloop van de training een concrete tool ontvangen die gebruikt kan worden om collega's binnen de eigen organisatie te informeren over de juiste uitvoering van het borgingsproces. In 2012 kunnen convenantpartners deelnemen aan de trainingen van FSC Nederland. In 2013 zijn de trainingen ook toegankelijk voor opdrachtgevers die geen partner van FSC Nederland zijn. De trainingen zullen regionaal plaatsvinden en de eerste edities zullen plaatsvinden in de regio Amsterdam: 12 juni voor woningcorporaties en 19 juni voor gemeenten. Actuele informatie over de training is te bekijken via www.fsc.nl/trainingborging.

Tot slot

Uit de door Probos uitgevoerde projectevaluatie blijkt dat het voorschrijven van FSC-hout en houten producten bij de geëvalueerde partners van FSC Nederland goed gaat. Op het vlak van functioneel specificeren kan het overigens wel beter. Opgemerkt moet worden dat organisaties zich vrijwillig konden aanmelden voor de evaluaties en veelal zijn het de voorlopers die zich dan melden. Dit neemt niet weg dat de evaluatie, zij het middels een beperkte steekproef, goed de vinger op de zere plek heeft weten te leggen als het gaat om het daadwerkelijk toepassen van FSC-hout. Om FSC-hout toegepast te krijgen is het opnemen van eisen ten aanzien van de levering en toepassing van FSC-hout in het PVE of standaardbestek een eerste, noodzakelijke, vereiste. Echter, het opnemen van eisen alleen is niet afdoende om ervoor te zorgen dat FSC-hout ook daadwerkelijk wordt toegepast. Controle van de gestelde eisen is noodzakelijk. Indien er bij nieuwbouw of renovatie de eis HR++ glas in het bestek staat, wordt ook gecontroleerd of er geen HR+ glas geleverd wordt. Voor duurzaam geproduceerd hout zou dit niet anders moeten zijn. Zoals Milieudefensie in haar rapport mooi stelt "met beleid dat alleen op papier bestaat, schieten bossen niets op". Het moet van woorden naar daden. Niet alleen voorschrijven, maar ook controleren.

*Annemieke Winterink, Probos
Mark van Benthem, Probos
Mark Kemna, FSC Nederland
Juul Zwinkels, FSC Nederland*

Het volledige rapport van de projectevaluatie is te downloaden via de website van FSC Nederland (www.fsc.nl) of Probos (www.probos.nl)